

DECEMBRIE 1989 ÎN PERSPECTIVĂ ISTORIOGRAFICĂ

Ionel Alexandru

Este oarecum de prisos să subliniez, aici și acum, semnificația evenimentelor petrecute în România, în decembrie 1989. A intrat deja în limbajul cotidian al cetățenilor delimitarea temporal-istorică între perioada actuală și perioada fostului regim comunist, delimitarea realizată de „revoluție”. „De la revoluție încoace...” sau „Înainte de revoluție” și așa mai departe... Cu alte cuvinte, practic această „revoluție” a intrat în limbajul nostru cotidian. De aceea, nu mă îndoiesc de faptul că această lucrare îl va convinge pe cititor de rolul și semnificația momentului istoric petrecut în decembrie 1989 în România. Am muncit la această lucrare în dublă calitate, în primul rând în aceea de cercetător în istorie ce caută să afle adevărul și, în al doilea rând, în aceea de participant implicat în desfășurarea acelor evenimente din convingerea că trăiam atunci un moment unic în care trenul istoriei ce trecea prin fața mea mă invita să mă urc, cu credința că, dacă nu aș fi făcut acest lucru, șansa în mod sigur nu s-ar mai fi repetat. Nu am ratat, se înțelege, momentul, chiar dacă în anumite perioade din timpul acelor evenimente puteam să-mi pierd viața de mai multe ori! Acest tren m-a purtat din conducerea „revoluției” de pe meleagurile Brăilei, pe cheiurile Dâmboviței, în primul parlament al României postdecembriste, cât și în aproape toate evenimentele capitale care s-au desfășurat în țară după 1989, surprinzând pe viu momente pe care în parte le prezint și în această lucrare. Încă de atunci am avut inspirația autoimpusă de a culege date și documente pe care chiar de atunci mă gândeam să le folosesc într-o lucrare, despre clipele istorice prin care treceam.

Cu toate că evenimentele sunt de dată recentă, ele beneficiază deja de mii de pagini și sute de lucrări, majoritatea memorialistice, istoricii de profesie ferindu-se a se apleca asupra lor din cauza timpului scurs foarte scurt. Totuși, consider că acum, la peste 15 ani de la acele evenimente, când principalii actori de atunci nu mai dețin pârgghiile puterii pentru a influența cercetarea, este posibilă realizarea unei lucrări obiective asupra lor. Din tot păienjenjișul faptelor trecute, istoricul, indubitabil, trebuie să elimine politicul și să desprindă adevărul științific al evenimentelor, ceea ce am căutat să fac și eu în rândurile care urmează.

Multitudinea de surse privind evenimentele se datorează, pe de o parte, interesului major pe care l-a acordat populația României ce a trăit în cele zile momente de bucurie și disperare, unii pierzându-și chiar rude apropiate, iar, pe de altă parte, se explică prin numeroasele probleme și întrebări încă neelucidate care frământă și astăzi opinia publică și, cu atât mai mult, pe istorici.

Oricât de puțin sau de mult timp s-ar scurge de la aceste evenimente, sunt convins că interesul despre ele, atât al publicului larg, cât și al specialiștilor, va persista, mai ales că ele au despărțit două lumi, una a trecutului cenușiu și fără nici o

perspectivă viabilă și alta a prezentului în care, ca un paradox, zorile viitorului sunt foarte îndepărtate.

Întrebarea capitală pe care mulți și-au pus-o despre ceea ce s-a întâmplat în Decembrie 1989 - dacă a fost revoluție ori lovitură de stat, sau și una, și alta - va căpăta din punctul meu de vedere un răspuns în paginile ce urmează, chiar dacă unii consideră că ar trebui să așteptăm termenul legal pentru deschiderea arhivelor și apoi să ne pronunțăm.

Adevărul este evident și numai cine nu dorește să-l vadă, numai acela își mai pune întrebări, la aceștia adăugându-se și aceia implicați politic în evenimente și dornici să-și păstreze privilegiile câștigate. Din fericire, acum, după peste 15 ani, generația emanată de evenimente spre culmile puterii a fost în mare parte înlocuită de o alta, care nu mai este interesată de ascunderea sau de „corectarea” adevărului. Puternicii vremurilor de atunci acum nu mai au aproape nici o putere, și de aceea conștiințele încătușate acum sunt libere de teamă, iar peste toate acestea se adaugă și „amănuntul” că unele fapte au fost prescrise.

În ceea ce privește istoriografia temei abordate, cu toate că au apărut sute de lucrări, nu există totuși nici una care să trateze științific această problemă. Multitudinea de lucrări analizează diferite aspecte, valorifică diferite documente, prezintă impresiile unor participanți, dar nu tratează unitar și global problema evenimentelor decembriste.

Dintre acestea urmează să prezint câteva contribuții mai importante, ele reprezentând lucrări de referință în istoriografia problemei. Din motive lesne de înțeles, voi începe cu principalele volume de documente publicate.

După cum este cunoscut, de îndată după 1989 au funcționat două comisii senatoriale care s-au ocupat de cercetarea acestor evenimente. Prima comisie, din care am făcut parte, și-a desfășurat activitatea în perioada iunie 1991 – iunie 1992, președintele comisiei fiind senatorul în exercițiu Sergiu Nicolaescu.

Această comisie a elaborat un raport detaliat¹. Cercetarea comisiei s-a planificat pe 11 secțiuni, dar nu s-au putut realiza decât șase, care au însumat 800 de pagini. În secțiunea întâi s-a examinat cercetarea morții generalului Vasile Milea, în secțiunea a II-a – moartea generalilor Constantin Nuță și Mihalea Velicu, în secțiunea a III-a - evenimentele din Capitală, în secțiunea a IV-a - acțiunile de dezinformare și diversiune psihologică și radio-electronică, în secțiunea a V-a - evenimentele din municipiul Brașov, iar în ultima cele din municipiul Cluj – Napoca. Fiecare secțiune a fost însoțită de anexe care cuprind diferite scheme ale acțiunilor de luptă, cât și alte documente.

A doua comisie senatorială a funcționat în legislatura din 1992 – 1996, fiind prezidată de fost senator Valentin Gabrielescu. Această comisie a elaborat un alt

¹ **Raportul Comisiei Senatoriale pentru cercetarea evenimentelor din decembrie 1989**, secțiunile I-IV, București, 1991.

raport în care, din cauza disensiunilor politice, au fost prezentate două opinii separate². Opiniile care s-au înfruntat au fost ale senatorului Valentin Gabrielescu, adept al teoriei loviturii de stat, și ale senatorului Sergiu Nicolaescu, adept al teoriei revoluției. Raportul beneficiază și de un dosar privind audierile la comisie. Tot în legătură cu activitatea acestei comisii merită menționată și lucrarea vicepreședintelui acesteia, senatorul Șerban Săndulescu³. Teoria acestuia, similară cu a senatorului Valentin Gabrielescu, are la bază ideea unei lovituri de stat pusă la cale de către Ion Iliescu, Petre Roman, Nicolae Militaru și alții, considerați agenți ai serviciilor de spionaj sovietice (KGB și G.R.U.). În lucrare autorul își prezintă propriul raport al activității din comisie, raport completat de anexe cu o serie de documente și stenograme al comisiei privind audierile unor personaje implicate în evenimente, dintre care menționăm pe Nicu Ceaușescu, Iulian Vlad, Radu Nicolae și alții.

O altă lucrare de referință, semnificativă prin datele tehnice, dar care din punct de vedere științific suferă de o poziție preconcepută, conform căreia armata nu a făcut altceva decât să apere poporul și revoluția în lupta cu așa-ziii „teroriști” este lucrarea realizată de un colectiv de la Institutul de Istorie și Teorie Militară, coordonat de generalul Costache Codrescu⁴. Divizând evenimentele pe două etape, lucrarea susține că în prima etapă (16-22 decembrie 1989) armata s-a aflat în stradă, contra revoluției, iar în etapa a II-a (22 – 31 decembrie 1989) s-a alăturat revoluționarilor și le-a asigurat victoria. În lucrare sunt surprinse și unele aspecte mai puțin mediatizate care demonstrează că unele unități militare au fost molestate și tehnica de luptă a fost avariata. Mai sunt prezentate și momente ale fraternizării între unitățile militare, diferite mărturii, cât și unele extrase din rapoartele comisiilor senatoriale. Concluzia este aceea că în decembrie 1989 s-a desfășurat o Revoluție autentică prin care s-a efectuat trecerea României spre democrație. Lucrarea cuprinde și anexe în care sunt prezentate extrase din jurnalele de luptă, mărturii, scheme ale dispozitivelor militare amplasate în diferite localități etc.

Teodor Brateș este autorul mai multor lucrări despre evenimentele din 1989. Într-una din ele⁵, autorul își prezintă amintirile din ziua de 22 decembrie 1989, petrecute în „Studioul 4” al Televiziunii Române, el fiind unul dintre personajele-cheie care au acționat aici. Sunt prezentate și o serie de documente, fotografii și mărturii ale altor participanți. O altă lucrare⁶, apărută în 3 volume în anii 2004-2005, o

² Arhiva Senatului României, București, **Raportul comisiei senatoriale pentru cercetarea evenimentelor din decembrie 1989**, vol. II, **Opinii separate**.

³ Șerban Săndulescu, **Decembrie 89. Lovitura de stat a confiscat Revoluția Română**, București, Editura Ziua, 1996.

⁴ Costache Codrescu, coordonator, **Armata română în Revoluția din Decembrie 1989**, București, Editura Militară, 1994.

⁵ Teodor Brateș, **Explozia unei clipe. 22 Decembrie 1989 în studioul 4**, București, Editura Scripta, 1992.

⁶ Teodor Brateș, **Trilogia Revoluției române în direct**, vol. I, București, Editura Ager-Economistul,

completează pe prima și continuă prezentarea evenimentelor din zilele următoare. Autorul este adeptul teoriei „revoluției spontane”.

Un alt autor, și ziarist în același timp, Mircea Bunea realizează o serie de dialoguri cu unele personaje-cheie implicate în evenimente⁷. Dintre acestea se remarcă dialogurile cu generalii Iulian Vlad, Ion Coman, Ion Dincă, Ion Macri și Gheorghe Diaconescu sau Nicu Ceaușescu, Dumitru Mazilu și ultimul ministru de interne al lui Ceaușescu, Teodor Postelnicu, care relatează momentul în care șeful său a pierdut partida pe 21 decembrie 1989:

„Ceaușescu a pierdut partida definitiv pe 21 decembrie, la ora prânzului când s-a înregistrat reacția neașteptată a participanților la miting. Asta este convingerea mea și așa se explică faptul că eu și generalul Vlad am dat ordin să nu se tragă în cei care încercau să pătrundă în sediul CC ...”⁸.

Același autor a realizat o lucrare⁹, singura de altfel, care se ocupă de procesul foștilor membrii ai Comitetului Politic Executiv al P.C.R.. Autorul ajunge la concluzia că procesul nu a fost judecat obiectiv, cu toate că s-a soldat cu 34 de ani și 3 luni de pușcărie, desfășurându-se pe parcursul a 248 de zile, cu 30 mai multe decât procesul de la Nürnberg. Lucrarea cuprinde și numeroase documente, cum ar fi stenogramele unor procese de judecată și unele fotografii.

Denis Deletant, într-o lucrare în care realizează o evaluare asupra securității române, arată că trebuie făcută o distincție între acțiunile acestora înainte de fuga lui Ceaușescu și după aceea¹⁰. Autorul consideră că acțiunile teroriste puse pe seama cadrelor Securității au reprezentat pretextul pentru organizarea rapidă a procesului de la Târgoviște și executarea cuplului prezidențial.

Generalul Ion Coman, implicat în represiunea de la Timișoara și condamnat în procesul lotului Timișoara, încearcă o disculpare în fața opiniei publice pentru evenimentele din orașul de pe Bega¹¹. El a solicitat sprijinul fostului președinte Emil Constantinescu. Lucrarea are trei anexe. În anexa 1, se găsește o scrisoare către generalul Ștefan Gușă, scrisă pe 2 martie 1991 la Jilava, în care solicită aflarea adevărului cu privire la evenimentele din Timișoara. În anexa 2, găsim scrisoarea către Corneliu Vadim Tudor, scrisă pe 22 februarie 1992, la Jilava, unde se considera inculpat ca țap ispășitor pentru că nu avusese inspirația să fugă de la Timișoara la București pentru a pune mâna pe putere. Anexa 3, în sfârșit, cuprinde scrisoarea către Adrian Păunescu, tot de la Jilava din 25 martie 1992, care are același conținut.

2004.

⁷ Mircea Bunea, **Agonia generalilor**, București, Editura Tipar Artprint, 2000.

⁸ **Ibidem**, p. 225.

⁹ Idem, **Praf în ochi. Procesul celor 24+1+2**, București, Editura Scripta, 1994.

¹⁰ Denis Deletant, **Ceaușescu și Securitatea. Constrângere și disidență în România anilor 1965-1989**, București, Editura Humanitas, 1998.

¹¹ Ion Coman, **Timișoara, zece ani de la sângerosul Decembrie 1989. Documentar**, București, Editura Sylvi, 1999.

Părintele Constantin Galeriu a fost coordonatorul unui volum editat de Asociația pentru Cinstirea Eroilor Martiri ai Revoluției din Decembrie 1989¹². Reținem, din punctul de vedere al comitetului pentru elaborarea lucrării, următoarea întrebare din finalul extrasului ce urmează:

„Nu ne surprinde afirmația domnilor Iliescu și Roman după care în Decembrie 1989 a fost o revoluție. E convenabil, nu? Nu ne surprinde afirmația domnului Măgureanu, conform căruia am avut o revoltă populară... Nu ne surprinde nici afirmația domnului Sergiu Nicolaescu care pretinde că, după 22 Decembrie 1989, a fost o diversiune. E curios, nu? Nu suntem surprinși nici de afirmațiile unora care susțin că în Decembrie 1989 a fost o lovitură de stat. În aceste condiții este firesc să ne punem întrebarea: ce a fost?!”

Lucrarea cuprinde scurte biografii însoțite de fotografiile eroilor-martiri din București.

În volumul *Revoluția trăită*, Ion Iliescu publică stenograma audierii sale la Comisia Senatorială pentru cercetarea evenimentelor din Decembrie 1989¹³. Din poziția expusă în audiere rezultă teza principală, și anume că în Decembrie 1989 s-a desfășurat o revoluție. Lucrarea mai prezintă în anexe și o altă serie de documente.

Procesul cuplului Ceaușescu, realizat de Dorian Marcu în urma unor dialoguri cu Gelu Voican Voiculescu și Victor Atanasie Stănculescu, este considerat ca un proces fulger, derulat pe un fond de stres teribil sub obsesia că în orice moment se putea obține eliberarea celor doi arestați la Târgoviște¹⁴. Misiunea procesului i-a marcat psihic pe participanți, unul dintre ei, generalul Gică Popa, președintele Comitetului de Judecată, s-a sinucis. Autorul consideră că moartea Ceaușeștilor poate simboliza sfârșitul comunismului prin ce avea el mai odios. Lucrarea cuprinde, printre altele, și documentele mortuare însoțite de fotografii. Re-analizate astăzi, când cunoaștem multe amănunte, ne dăm seama de teatrul jucat de cei doi co-participanți la dialog.

În legătură cu evenimentele de la Timișoara, Marius Mioc a publicat trei importante lucrări. În prima dintre ele¹⁵ prezintă o serie de documente și mărturii legate de cazul Lazlo Tökes și găsim opinii care merg de la o extremă la alta, adică de la aceea de a-l considera o unealtă a Securității, până la a-l considera spion al unui stat străin. În altă lucrare¹⁶, Mioc prezintă o serie de mărturii ale revoluționarilor timișoreni prin care sunt combătute diferite afirmații despre Timișoara și evenimentele petrecute, acolo ale lui Ion Iliescu, Gelu Voican-Voiculescu, Sergiu Nicolaescu ș.a. Aceștia sunt acuzați de falsificarea istoriei și de manipularea

¹² Constantin Galeriu, **Miracol 89**, București, 1999

¹³ Ion Iliescu, **Revoluția trăită**, București, Editura Redacției Publicațiilor pentru Străinătate, 1995.

¹⁴ Dorian Marcu, **Moartea Ceaușeștilor**, București, Editura Excelsior, 1991.

¹⁵ Marius Mioc, **Revoluția fără mistere**, București, Editura Excelsior, 1991.

¹⁶ Idem, **Revoluția din Timișoara și falsificatorii istoriei**, Timișoara, Editura Sedona, 1999.

proceselor revoluției. Lucrarea cuprinde numeroase documente, ca și lista completă a morților și răniților de la Timișoara. În 2004, el a publicat cea de a treia lucrare referitoare la procesele de la Timișoara¹⁷ în legătură cu evenimentele din 1989, în care sunt prezentate documente în legătură cu procesul lotului „Timișoara, decembrie 1989” și procesul Stănculescu-Chițac. Autorul critică justiția română pentru faptul că aceasta nu a făcut dreptate prin respectivele procese.

Un alt memorialist și investigator foarte important în istoriografia problemei și în același timp participant activ la evenimentele din 1989 este Sergiu Nicolaescu, care a publicat nu mai puțin de patru volume. Primul, în ordinea apariției¹⁸, reprezintă rezultatul a cinci ani de cercetări, el fiind de fapt sinteza celor șase secțiuni elaborate de către Comisia Senatorială pentru cercetarea evenimentelor din Decembrie 1989 – prima legislatură, la care m-am referit deja. În anexele lucrării sunt publicate o serie de documente importante cum ar fi: statistica decedaților și răniților, informații de la martorii oculari privind unele ținte aeriene; convorbiri interceptate în timpul evenimentelor etc. A doua lucrare¹⁹ prezintă momentul declanșării evenimentelor de la Timișoara, susținându-se ideea revoluției și combătând-o pe aceea a loviturii de stat. Lucrarea mai prezintă și câteva personaje, inclusiv o analiză a luptei pentru putere în timpul și după finalizarea evenimentelor. În anul 2000, autorul publică o altă lucrare²⁰ care sintetizează cercetările sale din timpul celor două comisii senatoriale de cercetare a evenimentelor din 1989, din care a făcut parte. Sunt prezentate evenimentele din principalele localități, fenomenul „Teroriștilor”, procesul cuplului Ceaușescu de la Târgoviște etc. În anexele lucrării sunt cuprinse numeroase documente. În sfârșit, în volumul intitulat *Lupta pentru putere. Decembrie '89*²¹, publicat recent, sunt reluate o serie de aspecte din lucrările anterioare cu unele completări, el dorindu-se a fi o sinteză a întregii probleme. De menționat că autorul, fiind un apropiat al grupului Iliescu, susține în general ideile acestuia.

Evenimentele de la Brașov din 1989 sunt prezentate în lucrarea coordonată de Marius Pătrașcu²². Lucrarea cuprinde numeroase mărturii, cât și trei dosare despre teroriștii depistați la Brașov. În anexe găsim tabelele morților și răniților, fotografii, facsimile, extrase de presă etc.

Documente privind situația internațională au fost reunite în culegerea 1989 –

¹⁷ Idem, **Procesele revoluției din Timișoara, 1989, Documente istorice**, Timișoara, Editura Artpress, 2004.

¹⁸ Sergiu Nicolaescu, **Revoluția – Începutul adevărului. Un raport personal**, București, Editura Topaz, 1995.

¹⁹ Idem, **Un senator acuză!**, București, Editura Pro, 1989.

²⁰ Idem, **Cartea revoluției române, decembrie 1989**, București, Editura Ion Cristoiu, 2000.

²¹ Idem, **Lupta pentru putere. Decembrie '89**, București, Editura Bic All, 2005.

²² Marius Pătrașcu, **Un pas spre libertate. Brașov. Decembrie 1989**, Brașov, Editura Sfântul Ion, 1999.

Principiul dominoului²³. Tema principală este criza regimurilor comuniste din Europa, cele 299 documente publicate fac parte din fondurile arhivelor Ministerului Afacerilor Externe ale României, ele provenind de la misiunile diplomatice din statele ce au aparținut fostului Tratat de la Varșovia, dar și din celelalte capitale importante ale lumii. Documentele surprind cu fidelitate atmosfera încărcată de tensiuni deosebite pe fondul confruntărilor internaționale și al accelerării prăbușirii comunismului în Europa Est-Centrală. Telegramele, care au fost cenzurate de către conducerea MAE în rapoartele către Nicolae Ceaușescu, sunt publicate acum integral.

Aceeași problemă este tratată și în studiul prof. Gh. Buzatu²⁴, conducătorul științific al acestei lucrări, publicat în *Analele Muzeului Marinei Române*. Studiul, realizat cu ocazia aniversării a zece ani de la prăbușirea comunismului în Europa, demonstrează că revolta din decembrie 1989 care a pus capăt regimului Ceaușescu nu ar fi fost posibilă fără existența unor condiții externe extrem de favorabile. Evenimentele de la București și restul țării s-au înscris, așa cum se demonstrează acest studiu, pe primul loc al evenimentelor la nivel mondial în acel sfârșit de decembrie 1989.

Serviciul Român de Informații într-un raport special²⁵ își prezintă poziția cu privire la rolul fostului Departament al Securității Statului în evenimentele din 1989. SRI susține că Securitatea nu s-a implicat în represiunile care au avut loc atât înainte cât și în confruntările de după căderea dictatorului. Trecând de partea poporului, din ordinul generalului Iulian Vlad, toate cadrele au fost prezente la sediile Inspectoratelor Județene, iar armamentul a fost depus în fișetele sigilate. În consecință, lozinca „securiștii = teroriștii!” nu a fost reală, fiind o diversiune. În raport ne sunt prezentate situațiile pe județe și sunt aduse numeroase argumente de combatere a ideii terorismului provocat de oamenii fostei Securități. De menționat că raportul a fost elaborat de foștii ofițeri de Securitate reangajați în noul serviciu secret, SRI, după 1990.

Despre rolul armatei române în evenimente s-au preocupat, cu bune rezultate, Constantin Sava și Constantin Monac, foști ofițeri ai Ministerului Apărării Naționale, care au publicat mai multe lucrări. Astfel, în 1999, în prima lor lucrare publicată cu prilejul aniversării a zece ani de la evenimentele din decembrie 1989²⁶, autorii încearcă să demonstreze că armata română a constituit factorul esențial în victoria revoluției. Cartea este axată precumpănitor pe evenimentele din zona Banatului și

²³ Dumitru Preda, Mihai Retegan, **1989 – Principiul dominoului**, București, Editura Fundației Culturale Române, 2002.

²⁴ Gh. Buzatu, **Evenimentele din decembrie 1989 în context internațional**, în *Anuarul Muzeului Marinei Militare Române*, tom II, Constanța, 1999.

²⁵ **Raportul Serviciului Român de Informații asupra evenimentelor din decembrie 1989**, supliment Omnia Press-Ordinea, 1994;

²⁶ Constantin Sava, Constantin Monac, **Adevărul despre Decembrie 1989. Conspirație. Diversiune. Revoluție**, București, Editura Forum, 1999.

Transilvaniei. Este acceptată ideea „conspirației” străine, ca urmare a înțelegerilor secrete dintre Mihail Gorbaciov și George Bush în privința României. De asemenea este prezentat în mod tranșant rolul Ungariei, care a urmărit să internaționalizeze problema Transilvaniei cu scopul ocupării acesteia. În privința descifrării enigmei teroriștilor, se lansează ideea că aceștia ar fi fost membrii unor servicii de spionaj străine în activitate diversionistă. Anexele prezintă documente de arhivă și extrase din jurnalele acțiunilor de luptă ale unor unități militare. În anul următor, într-o altă lucrare²⁷, autorii prezintă o serie de documente militare inedite care conduc la o prezentare și o cronologie mai exactă a evenimentelor din 1989. Sunt prezentate și unele înregistrări telefonice, teleconferințe, stenograme ale discuțiilor cu unii atașați militari străini, selecțiuni din jurnalele unor diplomați etc. Prin aceste documente prezentate se urmărește eliminarea confuziilor minimalizarea revoluției, combaterea demigrărilor la adresa unor personalități implicate, dar mai ales combaterea culpabilizării cadrelor militare implicate în evenimente. În Anexe găsim și lista completă cu ofițerii și soldații decedați și răniți în timpul revoluției. În ultima lor lucrare, publicată în 2001²⁸ aceiași autori urmăresc să dea o replică celor care au bagatelizat, revoluția română și au minimalizat rolul armatei, prin probe ce vizează documente privind corespondența diplomatică din 1989 de la ambasadele României din străinătate, rapoarte și note informative ale organelor de informații ale statului român, jurnale ale acțiunilor de luptă, înregistrări pe bandă magnetică ale diferiților participanți la evenimentele de atunci. Sunt prezentate stenogramele teleconferințelor desfășurate în acea etapă ale procesului de la Târgoviște sau ale diferitelor audieri la Comisia Senatorială de cercetare a evenimentelor din Decembrie 1989.

Rolul fostului Minister de Interne, mai precis al miliției este prezentat de o lucrare realizată de un colectiv în frunte cu generalul Ion Pitulescu²⁹. Din datele prezentate rezultă ideea că lucrătorii fostei miliții au primit ordin să treacă de partea revoluționarilor și să apere revoluția. Prin diferite argumente se combat acuzațiile că fosta miliție a participat la suprimarea revoluției înainte de căderea regimului comunist. În Anexe sunt prezentate diferite documente în sprijinul revoluției și în combaterea teroriștilor. De menționat că la această lucrare au contribuit numeroase cadre ale fostei miliții, re-botezate în 1989 în poliție.

O altă lucrare documentară importantă prezintă rolul Televiziunii Române în acel sfârșit de decembrie³⁰. Lucrarea cuprinde atât sumarul emisiunilor televizate, textul integral al emisiiei TVR dintre 22 decembrie, orele 10:50 și 23 decembrie, orele

²⁷ Idem, **Revoluția din Decembrie 1989 percepută prin documentele vremii**, Ed. Axioma, București, 2000.

²⁸ Idem, **Revoluția română din Decembrie 1989, re trăită prin documente și mărturii**, București, Editura Axioma, 2001.

²⁹ **Șase zile care au zguduit România. Ministerul de Interne în Decembrie 1989. Pledoarie pentru istorie**, vol. I, București, 1995.

³⁰ Mihai Tatulici, coordonator, **Revoluția Română în direct**, București, 1990.

0.00, cât și relațiile unor participanți din rândul lucrătorilor acesteia. Sunt prezentate notele MAPN, ale Procurorului General cât și ale unor membrii ai corpului de gardă de la TVR. În anexe sunt prezentate diferite documente, hărți și fotografii.

Senatorul Șerban Săndulescu, membru al comisiei senatoriale ce s-a ocupat de evenimentele din 1989, este autorul unei importante lucrări cu acest subiect³¹. În prima parte a lucrării este prezentat raportul autorului în care se susține ideea unei lovituri de stat pusă la cale de către Ion Iliescu, Petre Roman, Sergiu Brucan ș.a., cu toții considerați agenți ai KGB-ului sau GRU-ului sovietic. În anexele lucrării sunt prezentate documentele și stenogramele integrale ale audierilor unor importante personaje implicate în evenimente.

Evenimentele de la Sibiu sunt prezentate de către Constantin Vasile, fost milițian, acesta prezentând împrejurările masacrului cadrelor de miliție și securitate de către unitățile militare sub comanda lt. colonelului Aurel Dragomir, sub acuzația de terorism³². Anexele cuprind documente și fotografii.

Despre evenimentele de la Brăila, subsemnatul am publicat o lucrare cu ocazia aniversării a zece ani de la evenimente³³. Lucrarea prezintă principalele momente, arătând că Brăila se situează prin numărul mare de victime pe locul al III-lea într-o ierarhie a localităților unde au avut loc evenimente deosebit de sângeroase. Din punctul de vedere al revoluționarilor locali rezultă că aceștia cred că au participat la o revoluție, dar, analizată prin contextul internațional și a altor dovezi, autorul consideră că în România acelor vremuri evenimentele au avut un caracter mai complex. În anexe sunt numeroase documente, inclusiv acelea ale „Subcomisiei Senatoriale de cercetare a evenimentelor, Brăila - 1989.”

O altă serie de lucrări include memorii sau jurnale publicate de diferiți autori.

În context, Vartan Arachelian a realizat o lucrare ce cuprinde 15 convorbiri televizate la care au participat o serie de personalități implicate în evenimente cu scopul de a elucida aspectele obscure din acea perioadă³⁴. Dintre interlocutori, îi menționăm pe Gelu Voican-Voiculescu, Doina Cornea, Ion Iliescu etc., informațiile lor clarificând o serie de aspecte confuze iar meritul realizatorului fiind acela de a pune în discuție elemente-cheie desprinse din opiniile interlocutorilor.

Lucrarea Angelei Băcescu despre anul 1989 în România³⁵ cuprinde interviuri,

³¹ Șerban Săndulescu, **Decembrie 89. Lovitura de stat a confiscat Revoluția Română**, București, Editura Ziua, 1996.

³² Constantin Vasile, **Noi am fost teroriști?!**, București, Editura Silguard S.R.L. Revoluția română, Editura Ziua, 1996.

³³ Ștefan Alexandru Ionel, **Revoluția din Decembrie 1989. Momentul Brăila**, Brăila, Editura Dunărea, 1998.

³⁴ Vartan Arachelian, **În fața dumneavoastră, revoluția și personajele sale**, București, Editura Nemira, 1998.

³⁵ Angele Băcescu, **România 1989. Din nou în calea năvălirilor barbare**, Cluj-Napoca, Editura Zamolxis, 1994.

declarații și memorii ale unor personaje implicate. Dintre acestea menționăm interviurile cu generalii Emil Macri, Iulian Vlad, Nicolae Militaru ș.a. sau declarațiile unor participanți ca: Gâz Romulus, Păduraru Ionel, luptător USLA, membru în echipajul colonelului Gheorghe Trosca, și alții. Semnificativă este eschivarea generalului Militaru la întrebarea dacă ceea ce s-a petrecut în 1989 a fost o revoluție, o revoltă, o lovitură de stat sau un joc de-a războiul:

„Nu doresc în momentul de față să fac analiză detaliată a ceea ce s-a întâmplat după 22 decembrie 1989”.

Și nepotul fostului conducător al României, numitul Emil Bărbulescu, într-o lucrare specială își îngăduie o serie de considerații critice³⁶. Ce s-a întâmplat atunci? „Revoluție, lovitură de stat? Lovitură de stat grefată pe o mișcare spontană? Câte puțin din toate acestea!”. Printre ideile deosebit de interesante susținute de autor este și aceea că Nicolae Ceaușescu ar fi colaborat cu SUA încă din 1959 pentru diminuarea influenței sovietice în țară. Referitor la „teoriști”, ideea susținută de acesta este că ei ar fi fost agenți pregătiți de sovietici, originari din forțele republicii sovietice cu religie musulmană sau chiar din Afganistan.

Poziția lui Alexandru Bărlădeanu este prezentată într-un interviu cu prof. Lavinia Betea, cel chestionat fiind adeptul revoluției spontane³⁷. El combate ideea complotului și critică aspru execuția cuplului dictatorial, acuzându-l pe Ion Iliescu de faptul că a hotărât aproape singur acest lucru.

Silviu Brucan, tot un personaj-cheie al evenimentelor, într-o carte de memorii³⁸ susține ideea că, după înțelegerile Bush-Gorbaciov, românii au fost nevoiți să-și facă ei înșiși revoluția care a avut caracter anticomunist deoarece, susține acesta, „marile puteri erau atât de absorbite de acordul viclean încheiat la Malta încât ne-au lăsat în voie”! El consideră că problema Securității române a rămas singura sarcină nerezolvată a revoluției, pentru că nu s-a analizat activitatea generală a acesteia, ci numai aceea din timpul evenimentelor.

Procesul și execuția de la Târgoviște au făcut obiectul a două lucrări semnate de Viorel Domenico. Autorul a consemnat memoriile principalilor participanți la cele două evenimente. Redăm câteva pasaje semnificative: astfel aflat în fața plutonului de execuție Ceaușescu ar fi strigat, conform relatărilor sergenților majori Gheorghiișă și Tavi, următoarele:

„Trăiască România socialistă, liberă și independentă! Moarte trădătorilor! Istoria mă va răzbuna!”

Iar conform relatărilor căpitanului Ionel (Boeru): „Ceaușescu fredona

³⁶ Emil Bărbulescu, **Nicolae Ceaușescu a fost unchiul meu**, București, Editura Datina, f.a.

³⁷ Lavinia Betea, **Alexandru Bărlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu. Convorbiri**, Editura Evenimentul Românesc, 1997.

³⁸ Silviu Brucan, **Generația irosită. Memorii**, București Editura Universal & Calistrat Hogaș, 1992.

„Internațională” doar o frântură, că după asta a strigat: „Jos trădătorii!”³⁹.

Detalii sunt însoțite de imagini realizate în timpul evenimentelor sus menționate.

Ambasadorul Franței în România în ultima perioadă a regimului Ceaușescu, Jean Marie Le Breton, a intervenit în dezbateri, pentru a-și expune opiniile cu privire la ceea ce s-a întâmplat în România în acele zile. Acesta nu susține ideea unui complot extern sau al Securității contra regimului, ci teza că, pe fondul revoltei populare, s-a realizat o negociere între activiștii de partid din linia a doua și armata care preluase puterea, ajungându-se la emanarea unor conducători de genul Iliescu și Roman⁴⁰.

Petre Roman, unul din personajele cea mai importante din acele zile, a publicat lucrarea *Libertatea ca o datorie*, a cărei primă ediție a apărut la Paris, sub egida celebrei Edituri Payot. Autorul încearcă să demonstreze caracterul spontan al revoluției care - arată el - „s-a înfăptuit ... într-o atmosferă de nepregătiri, de confuzie și de nehotărâre”⁴¹. Roman mai susține, referitor la fostul său coleg de revoluție Ion Iliescu, că acesta n-a fost niciodată decât un perestroikist întârziat și că doar se manifestă ca un reformator al comunismului, iar nicidecum ca un demolator al acestuia, cum ar fi trebuit. El și echipa sa încercau să zăgăzuiescă mișcarea revoluționară „între anumite limite stricte”⁴². Comentariile sunt de prisos, ca și cum memorialistul/comentatorul el nu ar fi făcut parte din echipă! În final, Roman ajunge la concluzia că revoluția a fost într-adevăr confiscată încă din noaptea de 22 decembrie 1989, de unii comuniști dizidenți care doreau doar o cosmetizare a regimului existent.

O altă lucrare⁴³, coordonată de cunoscutul istoric Ioan Scurtu, își propune să prezinte evenimentele din Capitală din zilele 21-25 decembrie, ca un memorial realizat din perspectiva omului simplu de pe stradă din locurile „fierbinți”; din fața televizorului, din discuții cu amicii, cât și citind ziarurile care i-au putut ajunge în mână. Lucrarea a fost elaborată cu ajutorul studenților grupelor de istorie contemporană a României de la Facultatea de Istorie a Universității București, imediat după evenimente. Se consideră că în 1989 s-a desfășurat o luptă contra regimului dictatorial din România, ce a avut o formă mult mai radicală, comparativ cu alte țări socialiste, iar înlăturarea lui Ceaușescu a însemnat dispariția de facto a Partidului Comunist Român și prăbușirea întregului sistem construit de acesta.

Nicolae Stănișoară, fost director al Departamentului român al Postului de

³⁹ Viorel Domenico, **După execuție a nins!**, București, Editura Militară, 1992.

⁴⁰ Jean Marie Le Breton, **Sfârșitul lui Ceaușescu. Istoria unei revoluții**, București, Editura Cavallotti, 1997.

⁴¹ Petre Roman, **Libertatea ca o datorie**, București, Editura Paideia, 2000, p. 91.

⁴² **Ibidem**, p. 101.

⁴³ Ioan Scurtu, coordonator, **Sfârșitul dictaturii**, Craiova, Editura Clio, 1990.

Radio „Europa Liberă” din München, pe numele său adevărat Nicolae Stroescu, a publicat o lucrare memorialistă bazată pe unele comentarii realizate în acea perioadă⁴⁴. Autorul consideră, printre altele, că revoluția din România a fost expresia voinței de a pune capăt comunismului.

Despre orașul de pe Bega avem mai multe lucrări memorialistice, dintre care menționăm în special pe cea datorată lui Radu Tinu⁴⁵, care combate ideea implicării Securității în represiunile ce s-au desfășurat acolo în 1989. El era atunci adjunctul comandantului Securității Timiș. O altă lucrare interesantă de mărturie ale unor participanți (Titus Suci, Miodrag Milin ș.a.), însoțită de fotografii, a fost publicată imediat după evenimente în 1990⁴⁶. Datele prezentate pot clarifica numeroase episoade ce s-au desfășurat în acele zile de decembrie.

Mass-media post-decembristă s-a preocupat, evident, de subiect. Presa a publicat, adesea, articole incendiare, în acest sens remarcându-se acelea din primele zile apărute în cotidienele „Adevărul”, „Tineretul liber”, „Zig Zag” etc. Revistele „Europa” sau „România Mare” au publicat numeroase interviuri cu unii dintre participanți. Fundamental pentru clarificarea multor situații obscure o reprezintă și emisiunea „Nașul” de la Postul de Televiziune B1, la care a participat general Victor Atanasie Stănculescu, iar stenograma a fost publicată în revista „Historia” din luna mai 2004 și la care vom face referiri pe parcursul lucrării.

Referindu-mă la principalele sinteze, monografii, studii și articole sau scrieri politice, voi prezenta în rândurile următoare câteva dintre cele mai importante. Astfel, în volumul IV, părțile I și II, din Istoria loviturilor de stat în România de Alex. Mihai Stoenescu, doctor în istorie, relevăm că se prezintă ample momente din timpul evenimentelor din 1989⁴⁷. Referitor la poziția autorului față de acestea, titlul lucrării este semnificativ.

Un coleg de peste Prut prezintă modul în care au fost privite evenimentele în fosta Moldova sovietică și, mai ales, la Moscova⁴⁸. Semnificative sunt unele comentarii făcute de către Mihail Gorbaciov la Congresul al II-lea al deputaților poporului care își desfășura lucrările chiar în timpul evenimentelor din România.

Teodor Filip se numără între autorii care susțin teza folosirii armei para-psihologice contra României în decembrie 1989⁴⁹. El acreditează ideea că Biblioteca Centrală Universitară a fost distrusă prin folosirea armei halotronice care determină o emisie deosebit de puternică de radiații electromagnetice.

Istoricul Titu Georgescu, preocupându-se de situația internă și internațională a

⁴⁴ Nicolae Stroescu, **Pe urmele revoluției**, București, Editura Albatros, 1992.

⁴⁵ Radu Tinu, **Timișoara No Comment!**, București, Editura Paco, 2001.

⁴⁶ **Timișoara 16-22 Decembrie 1989**, Timișoara, Editura Facla, 1990.

⁴⁷ Alex. Mihai Stoenescu, **Istoria loviturilor de stat în România**, vol IV/I, **Revoluția din decembrie 1989 – o tragedie românească**, București, Editura RAO, 2004.

⁴⁸ Gheorghe E. Cojocaru, **1989 la Est Prut**, Chișinău, Editura Prut Internațional, 2001.

⁴⁹ Teodor Filip, **Războiul para-psihologic împotriva României**, Craiova, Editura Obiectiv, f.a.

României, arată că regimul Ceaușescu era izolat și descoperit în fața celor doi poli de putere mondială: „Soarta României era decisă în 1989. La Malta, Marile Puteri s-au înțeles asupra locului României și noilor împărțiri pe continent începând cu debarasarea de un lider puternic, incomod”⁵⁰.

Fostul președinte al României, Ion Iliescu, a publicat mai multe scrieri politice, dintre care reținem câteva, pe cele mai importante, evident. Astfel, în *Revoluția română*⁵¹ Iliescu susține că anul 1989 a fost anul cel mai important după cel de al II-lea război mondial pentru că a dat o nouă configurație lumii viitorului. După opinia autorului, în 1989 tensiunile existente s-au transformat într-o revoltă populară care a dus la alungarea cuplului dictatorial și la declanșarea revoluției. Aceasta a avut mai multe particularități, prima fiind faptul că a fost sângeroasă, ceea ce o singularizează în raport cu celelalte revoluții din Europa Est - Centrală dominată de URSS. Însă particularizarea cea mai de seamă l-ar constitui programul în zece puncte din noaptea de 22 decembrie 1989 care a dat acesteia o dimensiune istorică. Concluzia ce se impune autorului privește faptul că în 1989 în România a avut loc o veritabilă revoluție, considerată cea mai radicală și mai complexă din toată această parte a Europei.

Într-o altă lucrare⁵², autorul susține două caracteristici ale României în timpul și după momentele din 1989. Prima o reprezintă particularitățile evidente ale revoluției române și a doua se referă la evoluția proceselor de tranziție pe care le-a cunoscut țara noastră în cursul adoptat spre integrarea europeană. Ideea principală este că revoluția a fost punctul critic în care s-a ajuns din cauza imobilismului regimului Ceaușescu.

O lucrare biografică a lui Nicolae Ceaușescu⁵³ subliniază meritele acestuia în privința industrializării țării, arătând că, dacă în 1965, când a ajuns la putere era în cvasi-necunoscut, în 1989 acesta era unul dintre cei mai autoritari conducători din lumea comunistă. În prologul lucrării, în care se prezintă scena execuției, aceasta se încheie cu un comentariu în care se arată că Nicolae Ceaușescu a murit într-adevăr ca un „erou comunist”, strigând lozinci în fața morții.

Dumitru Mazilu, un alt personaj important al evenimentelor, susține ideea că revoluția a fost furată și confiscată, autorul ajungând la concluzia că: „... în simulacrul de proces îndreptat împotriva lor, cei doi tirani au apucat să ne atragă atenția că este vorba de o lovitură de stat”⁵⁴.

Correspondentul agenției TASS la București a publicat o lucrare dedicată evenimentelor din România, începând cu sosirea sa în țară în toamna anului 1989 cât

⁵⁰ Titu Georgescu, **România între Yalta și Malta**, București, Editura Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., 1993.

⁵¹ Ion Iliescu, **Revoluția română**, București, Editura Presa Națională, 2001.

⁵² Idem, **Revoluție și reformă**, București, Editura Enciclopedică, 1994.

⁵³ Thomas Künze, **Nicolae Ceaușescu. O biografie**, București, Editura Vremea, 2002.

⁵⁴ Dumitru Mazilu, **Revoluția furată. Memoriu pentru țara mea**, București, Editura Cozia, 1991, p. 96.

și după evenimentele din 1989⁵⁵. Autorul surprinde criza regimului și faptul că dictatorul nu a înțeles că, odată cu venirea lui Gorbaciov la putere la Kremlin în 1985, distanțarea lui față de Moscova nu mai avea nici o importanță pentru Occident.

Un român din diasporă, Radu Portocală, a publicat o lucrare imediat după evenimentele de referință și care a produs multe comentarii⁵⁶. El a susținut că în decembrie 1989 în România s-a produs o lovitură de stat mascată de o revoltă populară în care Iliescu, Brucan și Co. au fost doar executanții unui scenariu scris la Moscova. Procesul a fost sângeros deoarece în acest scenariu Ceaușescu nu a fost lăsat să cadă, ci a fost răsturnat prin forță, fiind singurul șef de regim comunist care a fost executat deoarece devenise incomod pentru toată lumea. Scopul mistificării era salvarea comunismului reformat prin înlăturarea unui despot incomod. Obiectivul însă nu a mai putut fi realizat, comunismul prăbușindu-se în toată Europa.

Unele păreri preconcepute despre rolul Securității le-a expus și Antonia Rodos, venită chiar în 22 decembrie de la Viena la București cu o echipă a televiziunii austriece, și care susținea că totul în decembrie 1989 a constat într-un complot al Securității române⁵⁷. Autoarea uită, sau nu cunoaște, faptul că Securitatea fusese eliminată din joc chiar după declanșarea evenimentelor.

Un om din interiorul serviciilor secrete, pe nume Valentin Raiha, ofițer de contrainformații militare, a fost unul dintre primii și puținii ofițeri implicați care a avut curajul să spună unele adevăruri⁵⁸. Astfel el susținea și argumenta ideea că în decembrie 1989 în România a fost organizată o lovitură de stat de către rețeaua de spionaj sovietică prin implicarea unor ofițeri activi de la DIA și din rezervă ai MAPN, la care s-a adăugat și diversiunea „securiștilor-teroriști”, al cărui scop era să-i propulseze la putere pe Iliescu, Militaru, Brucan et Co., cu toții agenți K.G.B.

Obsedat de ideea omnipotenței forței Securității, Nestor Rateș, un autor refugiat de mult în Occident și lucrător la Postul de Radio „Europa Liberă”, ajunge la concluzia că în conflictul Armată-Securitate, aceasta din urmă a rămas omniprezentă, chiar dacă a fost desființată în 1989, și a câștigat acest conflict⁵⁹. Concluzia este ca revoluția din decembrie a rămas neîmplinită.

Ziaristul Ilie Stoian consideră că în 1989 a avut loc o diversiune organizată de către Direcția de Informații a Armatei la ordinul unor complotiști interni care au

⁵⁵ Nicolae Moruzov, **Correspondentul agenției TASS care a văzut totul**, București, Editura Fundației Culturale Române, 2002.

⁵⁶ Radu Portocală, **România – autopsia unei lovituri de stat în țara în care a triumfat minciuna**, Timișoara, Editura Agora Timișoreană/ Editura Continent, 1991.

⁵⁷ Antonia Rodos, **Complotul Securității. Revoluția trădată din România**, București, Editura Saeculum, 1999.

⁵⁸ Valentin Raiha, **KGB a aruncat în aer România cu complicitatea unui grup de militari**, București, Editura Ziu, 1995.

⁵⁹ Nestor Rateș, **România. Revoluția încâlcită**, Pitești, Editura Paralela 45, 1999.

preluat puterea după fuga lui Ceaușescu⁶⁰. Autorul consideră că la Timișoara a avut loc o dublă diversiune: internă, organizată de D.I.A., și externă, organizată de spioni străini (sovietici, unguri, iugoslavi). În privința rolului ministrului Vasile Milea, autorul consideră că acesta nu a fost un erou, deoarece el a fost cel care a dat ordinul către Armată de a trage în demonstranți. În rest, toate acțiunile de la București, Sibiu, Brașov, Brăila, Constanța etc. au fost efectele unor diversiuni ale Direcției de Informații a Armatei.

Același autor, într-o altă lucrare, consideră că tot ceea ce s-a petrecut în 1989 poate fi considerat o capodoperă a diversiunii, el încercând să găsească unele asemănări între evenimentele din 1956 din Ungaria și cele din 1989 din țara noastră⁶¹. În ce mă privește, apreciez că aceste asemănări sunt forțate, ele nefiind conforme cu realitatea istorică. Un alt aspect important îl reprezintă analiza rolului Batalionului 404/D.I.A. Buzău, autorul considerându-i principalii „teoriști” ai lui Decembrie 1989.

Un alt autor de referință implicat în evenimentele de la Timișoara a fost colonelul Filip Teodorescu, adjunctul șefului contraspionajului român. În lucrarea sa⁶², acesta considera că în 1989 nu s-a desfășurat o revoluție, dar sublinia că regimul Ceaușescu oricum nu mai avea cum să supraviețuiască din conjunctura internațională de atunci.

Vladimir Tismăneanu publică un volum care reunește o serie de analize ale evenimentelor din 1989 realizate de personalități cunoscute ca : Adam Michnik, Jacek Kuron, Jeliu Jelev ș.a. iar teza principală ce se degajă fiind aceea că evenimentele din 1989 au avut consecințe revoluționare⁶³. Unii au elogiât rolul societății civile, al intelectualilor, al dizidenților, în timp ce alții nu sunt de acord cu acest rol, dar cu toți au reliefat un lucru esențial, și anume faptul că schimbările intervenite au provocat sfârșitul regimurilor comuniste din Europa. Un alt aspect abordat, care se cuvine să-l amintim, privește efectul Gorbaciov, care a avut meritul de a admite că dacă nu era folosită forța militară, sistemele leninisto-staliniste nu mai puteau fi păstrate în țările fostului Tratat de la Varșovia.

Mihai Ungheanu a publicat o lucrare în care consideră că 1989 s-a desfășurat un război civil regizat⁶⁴. Conform acestuia s-au confruntat două poziții conspirative - una care dorea o lovitură de stat fără sânge și oameni în stradă și alta care dorea sânge și spectacol pentru a-și justifica ascensiunea la putere. Lucrarea beneficiază și de o serie de anexe interesante.

⁶⁰ Ilie Stoian, **Decembrie 89. Arta diversiuni. Revoluția pe furate**, București, Editura Colaj, 1993.

⁶¹ Idem, **Decembrie 1989. Criminala capodoperă**, București, Editura Evex, 1998.

⁶² Filip Teodorescu, **Un risc asumat**, București, Editura Viitorul Românesc, 1992.

⁶³ Vladimir Tismăneanu, coordonator, **Revoluțiile din 1989. Între trecut și viitor**, Iași, Editura Pelican, 1999.

⁶⁴ Mihai Ungheanu, **Un război civil realizat. (Redefinirea revoluției)**, București, Editura Romcartexim, 1997.

O lucrare de sinteză recent apărută este semnată de Ruxandra Cesereanu⁶⁵, care sintetizează principalele teorii vehiculate pe marginea evenimentelor din 1989, autoarea distingând trei categorii - teoria revoluției pure, teoria conspirației interne și externe și teoria revoluției altoite cu o lovitură de stat.

Referitor la istoria universală contemporană menționez o serie de lucrări valoroase care mi-au folosit pentru documentare în scopul realizării acestei lucrări. Astfel, Jean François-Soulet⁶⁶ a realizat o importantă sinteză referitoare la istoria statelor comuniste după cel de al doilea război mondial în care se prezintă apariția, criza, încercările de rezolvare și mai ales prăbușirea comunismului în Europa. Același lucru l-a realizat și Zbigniew Brzezinski⁶⁷. O altă lucrare care propune o analiză lucidă a lumii postbelice de la Războiul Rece la epoca postcomunistă este realizată de istoricul Peter Calvocoressi⁶⁸, acesta prezentând principalele evoluții ale politicii mondiale. Același istoric se referă și la evoluția europeană de la Bismarck la Mihail Gorbaciov⁶⁹. Istoricii francezi Jean-Baptiste Duroselle a publicat o istorie a relațiilor diplomatice de la sfârșitul primului război mondial până în prezent și în care prezintă și evoluția sistemului comunist⁷⁰.

Interesantă este și scrierea cunoscutului dizident sovietic Vladimir Bukovski cu privire la sistemul comunist sovietic, în care se realizează o analiză critică a acestuia⁷¹. Despre relațiile celor două superputeri, U.R.S.S. și S.U.A., în timpul Războiului Rece a publicat o interesantă lucrare Martin McCauley⁷². Iar memoriile principalului arhitect al perestroikăi sovietice, fostul președinte al U.R.S.S. sau șef al Partidului Comunist, Mihail Gorbaciov, reprezintă importante mărturii ale evoluției sistemului comunist sovietic, din care a făcut parte și România⁷³.

În sfârșit, interesul aparține pentru evenimentele din decembrie 1989, înregistrate fără reținere în categoria loviturilor de stat, se desprinde – cu totul recent – din opiniile exprimate în noiembrie 2008 de către prof. Virgil Măgureanu, fost participant activ la faptele aflate în studiul nostru și șef al Serviciului Român de Informații⁷⁴.

Precizăm faptul că nu am trecut în revistă de preferință decât cărțile, evident pe

⁶⁵ Ruxandra Cesereanu, **Decembrie 89. Deconstrucția unei revoluții**, Iași, Editura Polirom, 2004.

⁶⁶ Jean-François Soulet, **Istoria contemporană a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre**, Iași, Editura Polirom, 1998.

⁶⁷ Zbigniew Brzezinski, **Marele eșec. Nașterea și moartea comunismului în secolul XX**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1993.

⁶⁸ Peter Calvocoressi, **Politica mondială după 1945**, București, Editura Alfa, 2000.

⁶⁹ Idem, **Europa - De la Bismarck la Gorbaciov**, Iași, Editura Polirom, 2003.

⁷⁰ Jean-Baptiste Duroselle, **Histoire diplomatique de 1919 à nos jours**, 5-ème édition, Paris, Dalloz, 1971.

⁷¹ Vladimir Bukovski, **Judecata la Moscova**, București, Editura Albatros, 1998.

⁷² Martin McCauley, **Rusia, America și Războiul Rece 1949-1991**, Iași, Editura Polirom, 1999.

⁷³ Mihail Gorbaciov, **Memorii**, București, Editura Nemira, 1994.

⁷⁴ Vezi **De la regimul comunist la regimul Iliescu. Virgil Măgureanu în dialog cu Alex Mihai Stoescu**, București, Editura RAO, 2008.

cele mai importante din punctul nostru de vedere. Cu siguranță, în viitor își vor face apariția și altor scrieri importante de interpretare sau volume de documente, în prezent secrete.

The Events from December 1989 in Historiographic Perspective (Summary)

After 20 years to produce the events in Romania in December 1989-linked with those in East-Central Europe under the domination of USSR-and continues to closely interested historians, but not only. As an example, there was published about 400 books (monographs, collections of documents, memoirs, etc.), and, in Bucharest, has even founded an Institute of the Revolution of December 1989, coordinated by renowned historian Ioan Scurtu. It noted that, while Romanian historians still debate whether to pass in December 1989 was a revolution or a coup d'etat, foreign historians have investigated the subject. Thus, Jean François-Soulet has made an important summary on the history of communist States after the Second World War in which the emergence, crisis-solving tests and especially the collapse of communism in Europe. The same thing done and Zbigniew Brezinski. Another paper that proposes a lucid analysis of the postwar world of the Cold War era to post-history is made by Peter Calvocoressi, presenting the main developments in world politics. The history covers the evolution of European Bismarck to Mikhail Gorbachev. French historian Jean-Baptiste Duroselle published a history of diplomatic relations after the end of World War I and the present developments and the communist system.

Relations of the two superpowers, the USSR and the U.S. during the Cold War has published an interesting paper Martin McCauley. Also, the memoirs of former president of the USSR and Communist Party chief, Michael Gorbachev, is important evidence of the evolution of the Soviet communist system, which was part and Romania.

Finally, special interest for the events of December 1989, recorded without restraint in the coup d'etat, detaches - quite recently - the views expressed in November 2008 by Virgil Măgureanu, was an active participant at the facts in our study Head of the Romanian Information Service.

Clear that we have not reviewed preferably than books, obviously the most important from our point of view. Certainly in the future will come out and other important writings of interpretation or volumes of documents, currently secret.